

FRÁSÖGN

af þingmannaráðstefnu hinnar norðlægu víddar og fundum þingmannanefndar um norðurslóðamál í Bodö 18.-20. nóvember 2019.

Sjötta þingmannaráðstefna hinnar norðlægu víddar og fundur þingmannanefndar um norðurslóðamál voru haldin í Bodö 18.–20. nóvember. Norðlæga víddin er samstarfsvettvangur Evrópusambandsins, Íslands, Noregs og Rússlands um þróun mála í norðanverðri Evrópu. Vettvangurinn var settur á fót árið 1999 og umræðuvettvangur þingmanna svæðisins árið 2009. Þingmannaráðstefnan er haldin annað hvert ár af þjóðþingum aðildarríkjanna þriggja og Evrópuþinginu til skiptis. Af hálfu Alþingis sóttu ráðstefnuna Ari Trausti Guðmundsson, formaður þingmannanefndar um norðurskautsmál, Silja Dögg Gunnarsdóttir, formaður Íslandsdeildar Norðurlandaráðs og Guðjón Brynjólfsson, formaður Íslandsdeildar Vestnorræna ráðsins, auk Örnú Gerðar Bang, ritari.

Málefнасamstarf hinnar norðlægu víddar fer fram í fjórum stofnunum; samstarfsvettvangi á sviði umhverfismála, á sviði samgangna og flutninga, á sviði lýðheilsu og velferðarmála, og á sviði menningar. Verkefni málefnasamvinnunnar eru fjármögnuð úr sameiginlegum sjóðum á vegum aðildarlandanna auk lána frá alþjóðlegum fjármálastofnunum. Stórir áfangar hafa náðst á samstarfsvettvangi um umhverfismál í tveimur stórum verkefnum. Annað verkefnið sneri að hreinsun frárennslisvatns frá rússneskum borgum í Eystrasaltið og hitt að flutningi kjarnorkuúrgangs frá Barentshafi til vinnslustöðva. Á samstarfsvettvangi um samgöngur og flutninga er unnið að smærri og afmarkaðri verkefnum varðandi samgöngur, aðallega byggingu hafna og vega. Á vettvangi lýðheilsu og velferðarmála er t.d. unnið að verkefnum varðandi áfengisneyslu, sýklalyfjaónæmi og heilsu fanga. Á vettvangi menningar er áherslan á að styðja við skapandi greinar og þá sérstaklega í dreifbýli.

Meginþemu ráðstefnunnar voru alþjóðlegt samstarf í samgöngumálum og öryggi á sjó á norðurslóðum, samstarf í umhverfismálum innan hinnar norðlægu víddar og sjálfbær ferðaþjónusta og menningarlegt frumkvöðlastarf. Jafnframt fór fram umræða um bætt heilsu og samfélagslega velferð á svæði norðlægu víddarinnar og framtíðarsýn og þróun stefnu norðlægu víddarinnar.

Í opnunarræðu sinni ræddi Tone Wilhelmssen Trøen, þingforseti Noregs, um loftslagsbreytingar og alvarleg áhrif þeirra á norðurslóðir. Hún benti á að norðurskautið væri viðkvæmt svæði sem nauðsynlegt væri að standa vörð um og sagði samstarf um hina norðlægu vídd vera mikilvæg þáttur á þeirri vegferð. Ýmsir ávörpuðu ráðstefnuna, þar á meðal Ida Pinnerød, bæjarstjóri Bodø, Paavo Lipponen, fyrrverandi forsætisráðgjafi Finnlands, og Eirik Sivertsen, formaður þingmannefndar um norðurslóðamál. Í máli sínu lagði Sivertsen áherslu á sameiginlega ábyrgð landanna á öryggi, þróun og verndun norðurslóða. Á tuttugu ára afmæli hinnar norðlægu víddar hefði kjarninn í samvinnunni verið áhersla á nærumhverfi fólks og hagnýta og uppbyggilega samvinnu. Þingmannaráðstefnan væri mikilvægur þáttur samstarfsins og þær miklu áskoranir sem svæðið stæði frammi fyrir undirstrikuðu þörfina á áframhaldandi samvinnu.

Rætt var um alþjóðlegt samstarf í samgöngumálum og öryggi á sjó á norðurslóðum. Silja Dögg Gunnarsdóttir var fundarstjóri umræðunnar þar sem m.a. var rætt um aukið samstarf við að þróa samgönguáætlun fyrir svæðið. Einnig var áhersla lögð á að styrkja samstarf yfir landamæri til að efla viðskiptaþróun og verslun á svæðinu. Þá tók Silja Dögg þátt í umræðum um samstarf í umhverfismálum og spurði formann umhverfisnefndar norska þingsins, Ketil Kjenseth, hver staðan væri á verkefnum við fljótandi vindmillur í Noregi. Hann sagði enn ekki vera næga reynslu

komna á notkun fljótandi vindmillanna en teldi ljóst að tæknin væri samkeppnishæf. Fljótandi vindorkugarðar eru frábrugðnir hefðbundnum vindorkugörðum í hafi að því leyti að vindmyllurnar standa ekki á botni, heldur fljóta þær í yfirborðinu, eru tengdar saman með rafmagnsköplum og þeim haldið stöðugum með akkerum. Tæknin nýtist þar af leiðandi á mun dýpri hafsvæðum en ella. Enn fremur tók Ari Trausti Guðmundsson þátt í pallborðsumræðum um þróun stefnu norðlægu víddarinnar. Hann sagði friðsamlegt samstarf og samtal um öryggismál á norðurslóðum á breiðum grunni nauðsynlegt og vettvang norðlægu víddarinnar mikilvægan umræðugrundvöll en þó að halda bæri hernaðarmálum utan vettvangsins og ræða þau mál annars staðar. Halda bæri norðurslóðum sem svæði án vaxandi spennu milli ríkja.

Ari Trausti Guðmundsson var fulltrúi sendinefndar Alþingis í undirbúningsnefnd við gerð ráðstefnuyfirlýsingarinnar. Hann lagði m.a. áherslu á aukið átak varðandi kolefnisjöfnun með skógrækt og verndun jarðvegs. Einnig benti hann á nauðsyn þess að styrkja samstarf varðandi stafræn samskipti og upplýsingarmiðlun innan norðlægu víddarinnar. Þá kom í fyrsta sinn fram skýr tenging loftslagsmála við starfsemi fyrirtækja á norðurslóðum og var tekið undir töluleg markmið Parísarsamkomulagsins. Í lok ráðstefnunnar var yfirlýsing fundarins samþykkt einróma.

Fundur þingammanefndar um norðurslóðamál (SCPAR) fór fram 18. nóvember. Af hálfu Alþingis sóttu fundinn Ari Trausti Guðmundsson, formaður, og Arna Gerður Bang ritari. Helstu mál á dagskrá voru málefni Norðurskautsráðsins og áherslur næstu þingmannaráðstefnu um norðurskautsmál sem haldin verður í Tromsö 2020.

Fyrsta mál á dagskrá var kynning Bård Ivar Svendsen, sendiherra Noregs gagnvart norðurslóðum, á vinnu Norðurskautsráðsins. Svendsen áréttaði vonbrigði aðildarríkja ráðsins eftir síðasta ráðherrafund sem haldinn var í Rovaniemi í maí sl. þar sem engin sameiginleg ályktun var gefin út eins og venja er. Bandarísk stjórnvöld höfðu þrýst á um að tilvísanir um Parísarsamkomulagið og loftslagsbreytingar yrðu teknar úr texta ályktunarinnar og því hafi önnur aðildarríki verið alfarið á móti. Þá sagði hann málefni áheyrnaraðila Norðurskautsráðsins mikið til umræðu, ekki síst í ljósi aukins áhuga og áforma Kína á svæðinu. Enn fremur lýsti hann yfir ánægju með formennskuáætlun Íslands og áherslum hennar á hafið og íbúa svæðisins sem hann sagði samræmast áherslum Noregs á svæðinu.

Ari Trausti Guðmundsson tók þátt í umræðum fundarins og sagði mikilvægt að ræða öryggismál á norðurslóðum svo mögulegt væri að viðhalda friðsæld á svæðinu. Hann spurði hvort Svendsen teldi að öryggismál yrðu sett á dagskrá ráðsins á næstunni í ljósi aukins áhuga og samkeppni um t.d. auðlindir svæðisins. Svendsen sagði ljóst að öryggismál væru að verða fyrirferðarmeiri í umræðu um svæðið en enn væri ekki ljóst með hvaða hætti þau yrðu rædd innan ráðsins. Sum aðildarríkjanna ættu nú þegar gott tvíhliða samstarf sín á milli þar sem öryggismál séu til umræðu, eins og t.d. Noregur og Rússland. Þá sagði hann að horft yrði til kosninganna í Bandaríkunum varðandi vinnu Norðurskautsráðsins og áherslur þess á loftslagsbreytingar.

Þá fór fram umræða um hugsanleg þemu fyrir næstu ráðstefnu þingmannanefndarinnar sem verður haldin í Tromsö í byrjun september 2020. Ari Trausti Guðmundsson kynnti þau umræðuefni sem Íslandsdeild leggur áherslu á og snúa í fyrsta lagi að stafrænni þróun á norðurslóðum, í öðru lagi að rannsókn á sífrera og í þriðja lagi að fræðsluverkefni frumbyggja á norðurslóðum. Norska þingkonana Magunn Ebbesen lagði til að ungt fólk á norðurslóðum yrði til umræðu og tók fulltrúi Grænlands, Aaja Larsen, undir þá tillögu. Tekin verður ákvörðun um val á umræðuefnum á næsta fundi þingmannanefndarinnar.

Guðjón S. Brjánsson, formaður Vestnorræna ráðsins, var fulltrúi ráðsins á ráðstefnunni. Hann ræddi um ársfund ráðsins sem haldinn var í Nuuk í október og þemaráðstefnu þess sem haldin verður í Færeyjum í lok janúar. Á þemaráðstefnunni verður sjónum beint að tungumálum íbúa vestnorrænu landanna og hvernig hægt sé að styrkja þau í sessi, sér í lagi út frá stafrænni væðingu á öllum sviðum. Jafnframt kynnti Oddný Harðardóttir áherslur Norðurlandaráðs í Norðurslóðamálum. Næsti fundur þingmannanefndarinnar verður haldinn í Strassborg 12. – 13. febrúar 2020. Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar þingmannanefndar um norðurslóðamál.

